

18.9x28.03	1/4	עמוד 40	הארץ - מוסף הארץ	20/03/2020	72460476-6
ת? נשים בישראל בשנות המדינה הראשונות - מאת שרון גב - 25910					

חשש שיפלו בשבי? נשים לא הוכשרו לטיס בנימוק שתפקידן לגדל ילדים. על מחקרה של ד"ר שרון גבע

עופר אדרת עמוד 40

כששוויון זכויות נחשב לקפריזה: ימי השפל של הפמיניזם הישראלי

הגורמים לאפליית הנשים בשנים הראשונות להקמת המדינה היו רבים, אך גורם אחד היה מפתיע במיוחד: הנשים עצמן. מחקרה של ד"ר שרון גבע חושף כיצד התגייסו חברות הכנסת לצדן של מדכאי הנשים הגדולים ביותר, וכיצד הוטמעו כמה מהתפיסות השוביניסטיות שמלוות אותן עד היום

עופר אדרת

בדרישות הפיזיות של הקורס "כפי שנקבעו לגבי רים ועל ידי גברים", כדברי גבע, וכי "העמידה את הצבא בראש סדר העדיפויות שלה על אף שאין זה מצופה מאישה", לפי גבע.

עוד הוסיפה, כי כמה ימים לפני הדחתה, אחד החניכים אמר לה: "ראי, אסתר, אין אנו מרגישים בינינו בהיותך בחורה". גבע מפרשת זאת כהוכחה – בעיני שפינט – לכך שבתור אישה היא הצטיינה ואף התעלתה על הגברים. "היא הצליחה לעמוד בקריטריונים שלא היא יצרה", אומרת גבע. לאורך המכתב הדגישה שפינט כי היא אינה פועלת מתוך רגש. "אינני אומרת זאת ברגע של התרגשות... אינני מנסה להוקיע בפניך את הע" וול שבצעד זה מבחינה סנטימנטלית", כתבה. נהפוך הוא. שיקוליה בפנייתה זו היו, לדבריה, "קודם כל חישובי של החיל, בעיקר החומריים, וחישובי הם חישובי כי בו ראיתי את עתיד". גבע מסבירה, כי שפינט "נוהרה שמא הדברים יתפרשו כגילוי של רגשות – סממן נשי מור בהק, שמלמד על "חולשה".

אולם בהמשך, גם אם לא באופן מתוכנן, הפך המכתב הזה ל"מחאה בשם הנשים באשר הן", כדבר רי גבע, גם אם עדיין כרוח התקופה ובמגבלותיה. "אני מוכנה לוותר על הולדת ילדים או לפחות לדחותם לזמן רחוק יותר. אינני דוחה את האהבה ואינני שוכחת אף לרגע היויתי בחורה, אולם האם הסיבה שחוננתי בכושר ללדת ילדים תגוליני מן התעופה?" כתבה שפינט.

גבע מסבירה, כי בישראל של שנות ה-50, ההנחה של שפינט היתה נאיבית ביותר. היא אמנם ניסתה להסביר כי יכולתה של אישה ללדת לא אמורה למנוע ממנה לשרת כטייסת ו"הרחם לא אמור לעמוד למכשול בדרך לקוקפיט", אולם "תפ" קידה של האישה היה או להיות בבית ולגדל ילדים, לא להטיס מטוסים", מסכמת גבע.

מכתבה של שפינט הגיע ללשכת שר הביטחון, הועבר ללשכת הרמטכ"ל וממנה לתגובת מפקד חיל האוויר. זה היה הרקע ההיסטורי למסמך שאיתרה גבע בארכיון צה"ל, שהסביר כי הסיבה

ובנעוריה הצטרפה לגדנ"ע אוויר – תנועת הנוער של החיל הנחשק, שהכשירה נערים לתפקידי טיס טה טרם גיוסם. הוריה לא ראו זאת בעין יפה, משום שסברו כי טיס אינו מקצוע לאישה. אבל היא היתה נחושה.

"אני מוכנה לוותר על הכל בתנאי שאוכל לטוס, זה רגש נפלא, שאין דומה לו", אמרה ב-1954 בראיון ל"לאשה", תחת הכותרת "גם הנע" רה יכולה להיות טייסת!" "כשאת נמצאת שם במ" רומים, הכל נראה יפה כל כך. אף טיסה אינה דומה לשנייה ותחושה צומחת בקרבך כי צמחו לך כנ" פיים", הוסיפה.

מכשול בדרך לקוקפיט

חודשיים אחרי אותו ראיון התחילה שפינט את קורס הטיס – אישה אחת מבין 120 חניכים. אחרי חצי שנה הודחה ממנו. "התחלתי לכתוב לכל מי שיכולתי", סיפרה השבוע בראיון למוסף הארץ, כשתיארה את ניסיונה העקר לשכנע את קברניטי החיל לשנות את החלטתם. הרשימה כללה את ראש הממשלה דוד בן-גוריון, הרמטכ"ל משה דיין והנשיא יצחק בן-צבי.

אולם מי שציפה ששפינט תהפוך עצמה לסמל, ותרתום את מאבקה האישי למען קידום זכויות ומי ניעת אפליה מנשים באופן כללי – נחל אכזבה. בארכיון צה"ל איתרה גבע מכתב שכתבה שפינט לוורה ויצמן, רופאה, פעילה ציונית ואלמנת נשיא המדינה הראשון. "אינני עומדת ללחום על זכויות הנשים ולהוכיח מקומן", כתבה לה שפינט. "היא הסתייגה מזיהוי מאבקה כמאבק על זכויות הנשים באשר הן, ובמקרה הזה – להשתתף בקורס טיס של חיל האוויר ולקבל הזדמנות שווה להוכיח את יכולותיהן מבחינה מקצועית", אומרת גבע.

"יש בדעתי לספר לך את העול שנעשה לי ול" חיל האוויר לא נפלתי מחנך אחר ואולי אף הייתי בין הטובים ביותר... אינני מביעה את דעתי, היו אנשים מוסמכים שאמרו שאילו נשארתי בקורס הייתי עונה על כל דרישותי", כתבה שפינט לגבי רת ויצמן. היא הדגישה, כי עמדה בהצלחה

••• דווקא בארכיון צה"ל הסתתרה התשובה שחיפשה ד"ר שרון גבע ומן רב כל כך. גבע, היסטוריונית של נשים בישראל, ביקשה לברר למה במשך עשרות שנים לא היו טייסות בחיל האוויר. "סיפרו לנו כל השנים שהסיבה היתה החשש שנשים ייפלו עם המטוס בשבי האויב ומה שיעשו להן אויבנו", אומרת גבע, בעברה כתבת כביטאון חיל האוויר.

אולם כשחיפשה הוכחה לכך במסמך רשמי של חיל האוויר, הופתעה לגלות הסבר שונה למדי. "אין מפקד החיל סבור שיהיה זה מוסרי לקבל התייבות לא להתחתן וללדת ילדים תוך חמש שנים", כתב מפקדו החמישי של חיל האוויר, דן טולקובסקי, ב-1957, בנימוק להדחתה של חיילת מקורס טיס.

במילים אחרות, לא החשש מפילה של טייסת בידי האויב הוא שמנע הכשרת נשים כטייסות, אלא החשש שהשירות יפגע בתפקיד אחר שלהן, שנתפס כחשוב יותר באותה העת: גידול ילדים.

התגלית הארכיונית הזאת מופיעה בספרה החדש של גבע, "האשה מה אומרת?" (הוצאת מאגנס) שמתחקה אחרי חיהן של הנשים הישראליות בשנות המדינה הראשונות – שנים שבהן עוצבה דמותה של החברה הישראלית והתקבלו החלטות רות גורל בתחומי הפוליטיקה והממשל, חוץ וביטחון, כלכלה וחברה. מהמ"טבת ועד הממשלה, מחדר הכביסה ועד לכנסת, מהחיתולים ועד למטוסי הקרב – גבע בוחנת מה נשים חשבו, רצו, הרגישו ואמרו.

שמו של הספר, כמו גם הכותרות שניתנו לפרקיו, לקוחים כולם ממדורי הנשים בעיתונות הישראלי, כולל המדור הפופולרי "לאשה ולבית" שפירסמה שולמית לבארי ב"הארץ". מחקרה ההיסטורי החדש של גבע מבוסס ברובו על המדורים האלה. "אין מקור היסטורי טוב מהם – בוודאי על רקע שפע העיתונים בעברית שהופיעו או – כדי להתוודע להלכי הרוח והשקפות העולם הר" וחתות והנידחות בצייבור הישראלי בשנות המדינה הראשונות", היא מסבירה בראיון למוסף הארץ. לצד סקירה מקיפה ביותר של המידע רב הערך שהסתתר בעיתונות התקופה, ערכה גבע מחקר בארכיון המדינה, בארכיון צה"ל ובארכיון הציוני, עיינה בספרי וזכרונות של נשים וקיימה ראיונות עם כמה מהן – בהן אלה שמילאו תפקידי מפתח בהיסטוריה של הנשים לאחר קום המדינה.

אחת מהן היתה אסתר שפינט (במקור: ריבק), חניכה בקורס טיס של חיל האוויר בשנות ה-50, שהודחה באמצע המסלול, ונאבקה כדי לברר את הסיבה לכך. היא נולדה בתל אביב ב-1935

רינה לוינסון, טייסת בחיל האוויר, פנתה לח"כ סנטה יוספטל אחרי שאיבדה את עבודתה בארקה. לתדהמתה, התשובה שקיבלה הצדיקה דווקא את החברה: "לא היה לי ביטחון בתוך מטוס לו ידעתי שאישה יושבת ליד ההגה", אמרה לה יוספטל

21.98x30.52	2/4	עמוד 41	הארץ - מוסף הארץ	20/03/2020	72460477-7
ח? נשים בישראל בשנות המדינה הראשונות - מאת שרון גב - 25910					

רינה לוינסון ב-1955. שירתה במבצע קדש,
פוטרה מארקייע צילום: אילן ברונו / לע"מ

20.45x26.73	3/4	עמוד 42	הארץ - מוסף הארץ	20/03/2020	72460479-9
ת? נשים בישראל בשנות המדינה הראשונות - מאת שרון גב - 25910					

"אנו ממלאות את חובתנו למדינה, אנו מקדמות את הישגיה", טענה אידלסון כשפירטה כיצד נשים ילדו, טיפלו וחינכו לא רק את ילדיהן הפיזיים, אלא גם את הדור הבא. "אנו ממלאות את חובתנו למדינה, אנו מקדמות את הישגיה", התגאה, "ובכך טענה במשמעות לאומית הנקראת והאכלה, החתלה וערסול", אומרת גבע.

בהקשר זה מציינת גבע, כי הוקרה מיוחדת, על גבול הסגידה, הוענקה – או כהיום – לאמהות שכולות. בראשן היתה רבקה גובה שגייסה מכניה נפלו במלחמת העצמאות. היא נקראה בשל כך "אם הבנים" והקדימה בעשרות שנים את מרים פרץ (שתיחה, אגב, זכו בפרס ישראל).

מה לנו ולפמיניזם?

המחאה של שפניט ב-1955, שמתגלה מחדש במחקר של גבע, לא פרצה לשיח הציבורי ולא עוררה הדים מחוץ למסדרונות חיל האוויר, אבל בפרספקטיבה היסטורית היא הקדימה את אליס מילר ב-40 שנה. מילר שיכנעה את בג"ץ ב-1995 לחייב את צה"ל לזמן גם נשים לקורס טיס. היא עצמה לא התקבלה לבסוף, אך סללה את הדרך ל-50 טייסות בחיל האוויר מאז ועד היום.

שפניט, כמו גיבורות היסטוריות נוספות בספרה של גבע, לא ראתה בעצמה פמיניסטית. להיפך, בשנות ה-50, שהיו, לדברי גבע, שנות שפל בתולדות הפמיניזם הישראלי – גם נשים שניסו לפרוץ דרך בתחומן הסתייגו מתיאורן כ"פמיניסטיות". "יכול להיות שבכך ביקשו למתן מראש התנגדויות ואולי אפילו לגרום לזה שנים לא יאטמו אוזניים ברגע שישמעו את המילה 'פמיניסטית' על הטייתיה", אומרת גבע.

כדי לחזק את הטענה הזו, מצטטת גבע את ח"כ רחל כהן-כגן, אחת משתי הנשים היחידות שחתמו על מגילת העצמאות (לצד גולדה מאיר) והאישה הראשונה והיחידה עד כה שעמדה בראש מפלגת נשים בכנסת. "גישתנו אנו, הנשים – היא לא גישה סופרגייסטית", אמרה ב-1949 כשהציגה את עמדתה בנוגע לגיוס נשים לצה"ל.

גם תהילה מטמון, שהוציאה לאור את "האשה במדינה" (כתב העת הפמיניסטי הראשון במדינה, כדברי גבע, שגילתה אותו מחדש במחקרה), הסבירה או שהדרישה לעיגון זכויות הנשים בחוק אינה "משום קפריזה של שוויון זכויות בהתאם לאופנה השוררת עתה בעולם" וכי "בעלייתה של האישה אין לראות פמיניזם או שלטון נשים גרידא".

במבט לאחור יהיה מי שיתהה, אגב קריאת הספר, מדוע הנשים האלה לא "הלכו עד הסוף", אלא נרתעו מלמתג עצמן כפמיניסטיות. גבע שבה ומוזכירה, בהקשר זה, את רוח התקופה, ומזכירה, כי בשנות ה-50 גישתן של רוב הנשים, אלה שלא זכו להיכנס לבית הנבחרים, להשתתף בקורס טיס או להשמיע את קולן בעיתון, היתה שמרנית אף יותר.

גבע מסבירה, כי בעידן של הכרעות לאומיות, הפנימו נשות ישראל כי "ענייני הנשים נכנעו מפני ענייני המדינה". לדבריה, "גם נשים הוכרעו והכריעו: מקומן בבית, תפקידיהן – הקמת משפחה וניהול משק בית. ממקומן מאחורי הקלעים התגייסו להקמת המדינה", היא כותבת.

המסקנה שלה עשויה להישמע חריגה. "הנשים השתתפו במנגנון שדיכא את מקומן. הן

לנשים, כדי לייצר לה כוח אדם החיוני לביסוס קיומה. "התפקיד של ריבך (שפניט) היה כמשאב אנושי, ביולדת בנים, שיתגייסו לקורס טיס – לא כטייסת במערך הצבאי המאורגן", כותבת גבע בספרה.

אולם מתברר כי לא רק גברים סברו כך. גבע מביאה גם את סיפורה של רינה לוינסון, היום בת 92, שקיבלה רישיון טיס בארה"ב, שירתה כטייסת בחיל האוויר במבצע קדש וכטייסת בארצות הברית ב-1958, אך פוטרה כעבור זמן קצר. לוינסון העידה, כי קיבלה כתף קרה דווקא מצדה של סג'טה יוספטל, חברת כנסת מטעם מפא"י. "לא היה לי ביטחון בתוך מטוס לו ידעתי שאישה יושבת ליד ההגה", אמרה לה האחרונה, לדבריה.

נשים רבות, כותבת גבע, התגייסו באותה תקופה באופן מוחלט למילוי מה שנתפס כיעודה של אישה בחברה פטריארכלית, וראו באמהות את מימוש ייעודן. "תפקידן של הנשים בחברה נתפס כמגדלות, מטפלות ומחנכות את השנתונים הבאים של חיילי צה"ל, בשאיפה שבתוהו ינהגו בדיוק כמותן", כותבת גבע. באותן שנים, אף אישה לא עירערה בגלוי על הייעוד הזה. "היה להן ברור: כל אישה בריאה בגופה ובינפשה רוצה ילדים", כותבת גבע.

להוכחת טענה גבע מגייסת את מיטב הנשים מהתקופה הנסקרת במחקרה. כך היא מצטטת את חברת הכנסת בבה אידלסון, פעילה בולטת לזכויות נשים, בנאומו שנשא ב-1955 שבו עסקה בתפקידי הנשים בישראל. הרשימה כללה "אמהות חלוצות", "אמהות חקלאיות", "אמהות פועלות" ו"אמהות גיבורות". בשורה התחתונה, כולן, עבורה, היו בראש ובראשונה אמהות. לא לחינם, כפי שהדגישה אידלסון, "המילים 'אם' ו'אומה' נגורו משורש אחד".

להדחת שפניט מהקורס היתה שצה"ל סבור שיהיה זה בלתי מוסרי "לקבל התחייבות לא להתחתן וללדת ילדים תוך חמש שנים".

"היא הודחה מקורס טיס בשל מדיניות חיל האוויר, שלפיה דרכה של אישה לקופיט נחסמה לא מפני שהיתה טייסת לא טובה או שלא התאימה לתפקידי לחימה; לא מחשש פן תיפול בשבי וגם לא בשל מדיניות הפיקוד העליון של צה"ל, שלפיה תפקידים קרביים נחסמו לנשים. הנימוק של חיל האוויר היה פוליטי, חברתי ומגדרי", אומרת גבע.

הוא התבסס, לדבריה, "על חלוקת התפקידים המסורתית בין נשים לגברים בחברה ובעולם הע"ב בודה", שרואה במין הביולוגי ובהשתייכות המגדר רית של האישה נחיתות. "להיות אישה היה בעיניהם מום, כמו עיוורון צבעים, כמו קוצר ראיה. היכולת ללדת היתה מום", אמרה שפניט לגבע בפגישתן.

"יכולתי להיות היום טייסת מקצועית", הוסיפה שפניט בחיך, בשיחה עם "הארץ". עם רישיון הטיס האזרחי שלה, שהוציאה ב"קלוב התעופה", המשיכה לטוס כחובבת גם אחרי שגולדו לה ילדים. "הנה, הוכחתי שאשה יכולה לטוס גם אחרי הלידה", אמרה.

אישה בריאה רוצה ילדים

את טולקובסקי, היום בן 99, פגשה גבע במסגרת התחקיר לספרה כששאלה אותו מדוע התנגד לשיירות נשים כטייסות, השיב לה: "אני אהבתי סדר וצריך להיות סדר. אישה לא יכולה להתמיד במשך חמש שנים, זה ישלול ממנה את הזכויות הרגילות של אישה".

ב"זכויות" האלה מתכוון טולקובסקי לנשים שואים, לידה וגידול ילדים – התפקידים המובילים שייעדה המדינה בשנותיה הראשונות

"הנשים השתתפו במנגנון שדיכא את מקומן. הן דוכאו ודיכאו כאחת", אומרת ד"ר שרון גבע. "הן איששו את הנורמות המקובלות, שיתפו פעולה עם פרקטיקות לדחיקתן ובכך השתתפו בביצור גבולות המגדר". עם זאת, היא מדגישה שאין בכך משום האשמת הנשים בגורלן. "אני באה בטענות לכולם – בלי הבדל מין. פמיניזם זה טוב לנשים ולגברים כאחד"

צילום: ננד נוזני / צולם בספרייה המרכזית של שוראסקי, אוניברסיטת תל אביב

21.01x28.19	4/4	43	עמוד	הארץ - מוסף הארץ	20/03/2020	72460478-8
ח? נשים בישראל בשנות המדינה הראשונות - מאת שרון גב - 25910						

אסתר שפינט (ריבק), השבוע. הוכיחה שאישה יכולה לטוס גם אחרי הלידה צילום: חומר אפלבאום

פה לא מעסיקים בנות

גבע, תושבת רעננה, בת 46, נשואה ואם ליל-דים, מרצה בסמינר הקיבוצים ובאוניברסיטת תל אביב. ספרה הראשון, "אל האחות הלא ידועה: גי-בורות השואה בחברה הישראלית", שראה אור ב-2010, מבוסס על עבודת הדוקטורט שלה ועוסק בהתמודדות של החברה הישראלית עם השואה דרך סיפוריהן של נשים.

גבע כותבת בלוג פמיניסטי-היסטורי בשם "אל מדף ספרי ההיסטוריה", שבו היא חושפת נשים שעשו היסטוריה ונדחקו אל מחוץ לספרי ההיסטוריה. היא גם יומה וניהלה את פרויקט "מעלים ערך: מחזירות נשים להיסטוריה", שבמסגרתו סטודנטים שלה כתבו ערכים אנציקלופדיים מק-וונים על 110 נשים שלא זכו לפני כן לנוכחות מס-פקת ברשת. מדי שבוע היא מגישה פינה בשם "היה היתה" בתוכנית "סדר יום" ברשת ב', שבה היא מספרת על דמות היסטורית נשית שהציבור פחות מכיר.

כשהיא נשאלת מה עשויה לחוש קוראת בת זמננו אם תדפדף במדורי הנשים בעיתונים של פעם, כפי שמצוטטים בספר, היא משיבה במילה אחת: "דכדוך". אולם לדבריה, השאלה היא מה לעשות עם הדכדוך הזה. "זה נאלי, אבל צריך לה-גיד: ידע זה כוח. צריך להכיר את ההיסטוריה של נשים בישראל, כפי שנשים סיפרו אותה".

גבע מקווה שהספר לא ישמש רק לדיונים בשי-עורי היסטוריה, אלא ישתלב גם בדיונים אק-טואליים על מעמד האישה בישראל. הקוראות והקוראים בספר עשויים בהחלט למצוא בו גם הדהוד למציאות החיים בישראל במאה ה-21, ודי לציין בהקשר זה את המאבק הנוכחי על שירות נשים כטנקיסטיות.

שיעור היסטורי עם השלכות אקטואליות אפ-שר ללמוד גם מסיפוריה של דינה דויטש, בת 85, שכבר בגיל צעיר הבינה עד כמה עמוקה האפליה בין גברים ונשים בישראל. דויטש, ששם נעוריה היה פינק, שירתה בצה"ל כאלחוטנית מורס בחיל הקשר ב-1948 ועם שחרורה ביקשה לעבוד במק-צוע זה גם באזרחות. אולם או, לדבריה, גילתה כי הדלתות נסגרו בפניה. "נתקלתי בחומה בצורה. לכל אשר פניתי, קיבלתי תשובה אחת: 'לצערנו, אין אנו מעסיקים בנות'", כתבה במכתב ששלחה לעיתון "דבר" ב-1953.

התשובה השלילית שקיבלה דויטש מאל-על מתפרסמת בספר וכוללת בישראליותה. "אף שאין חוק מפורש בחברות התעופה הבינלאומיות בדבר אי-העסקת נשים בצוות האוויר, להוציא תפקיד הדיילת, הרי למעשה קיים נוהג כזה והוא בבחינת חוק בלתי כתוב", מסרה או החברה. "טרם הגענו, בעולם כולו ואף בארצות בעלות ותק גדול בהרבה מזה של מדינת ישראל בענייני תעופה, למצב שבו יתייחס הנוסע הממוצע כאמון לצוותות אוויר, אם בהם נשים בעלות השפעה כלשהי על עצם ביצוע הטיסה מבחינה טכנית".

עשרות שנים חלפו מאז ועד לכתבה שפורסמה ב-2016 ב-ynet תחת הכותרת: "היסטוריה באל-על: קוקפיט עם נשים בלבד". הסיבה להיסטוריה" התבררה כטיסה הראשונה בתולדות החברה שבה תא הטייס אויש בנשים בלבד. גבע הסתקרנה לשמוע מה חושבת דויטש על ההתקדמות משנות ה-50 עד היום. המרומי גילה היא אמרה: "לא השתנה הר-בה".

הילודה לתוסנה של מדינת ישראל היא עקרה", אומרת גבע.

"יש להניח שגם מר בן-גוריון יודע שכמות אינה תמיד ברכה, אף שהוא מוסיף לדגול בעי-דוד הילודה הטוטאלי וממשיך בחלוקה המכנית של פרסי הילודה לכל אם שילדה עשרה", כת-בה או לבארי. "את הפרס מקבלת כל אם – גם זו שילדה בניגוד לרצונה משום שלא ידעה למ-נוע את ההריון או את הלידה", הוסיפה. אחרי קום המדינה, על רקע הלחץ על הנשים ללדת תינוקות רבים ככל האפשר והאיסור בחוק על הפסקות הריון יזומות – דבריה של לבארי היו יוצאי דופן.

קולות חריגים נוספים שבוקעים מכין עמודי הספר הן אלה של נשים שהרגישו כלאות במט-בה, שאותו דימו לצינוק, ושזעקו לאחר שכרעו תחת נטל העבודה בבית, הטיפול בילדים ובשי-רות בן הזוג. נשים שסיירו לקבל את "הטענת עבודות הבית המתישות והמשמיות במשמעות לאומית", כדברי גבע. נשים שלא הסכימו עם הקביעה שספונגיה, ניקוי אסלה, עריכת שולחן וקיפול בגדים הן "פעולות חיוניות לביסוס קיומה של החברה הישראלית". נשים שלא קיב-לו כמובן מאליו את הקישור בין ניהול משק בית יעיל לביסוס המשק הלאומי.

אחת מהן היתה רחל גאלק, תושבת יפו בת 40, אם לשני ילדים שעבדה כגננת. ב-1952 שלחה רשימה לתחרות כישרונות כתיבה ב"מעריב", וזכתה במקום הראשון. מטרתה, כפי שהציגה אותה, היתה להביא את קולה של "האישה האפורה, היומיומית, זו שרואים בכל מקום, בלי שתעורר תשומת לב מיוחדת... כמד-רכה אשר דורכים עליה או כאוויר שאנו נוש-מים בו". האישה שהציגה גאלק היתה רחוקה מאוד מהדימוי ה"זוהר" של הזוכות בתחרויות כמו "בעלת הבית הישראלית" ו"עקרת הבית הישראלית" ומקבלות "פרסי הילודה".

דוכאו ודיכאו כאחת", היא אומרת. בספר היא אף משתמשת בכינוי חריף יותר. "נשים היו גורם משמעותי בהחלשה של ציבור הנשים בישראל, בלי הבדל מפלגה, מוצא או ותק בארץ", היא כו-תבת. "נשים שיעתקו והנציחו את החלשתן ובפז-עלן זה גם החלישו נשים אחרות. הן איששו את הנורמות המקובלות, שיתפו פעולה עם פרקטי-קות לדחיקתן ובכך השתתפו בביצור גבולות המ-גדר". עם זאת, היא מדגישה שאין בכך משום האשמת הנשים בגורלן. "אני באה בטענות לכולם – כלי הבדל מין. פמיניזם זה טוב לנשים ולגב-רים כאחד", היא אומרת.

מרד הספונגיה

על הרקע הזה מבעד לעמודי הספר בולטות במיוחד אלה שיצאו מן הכלל. אלה שהשיעו קריאות תיגר מובהקות. אחת מהן היא קוראת של כתב העת "האשה במדינה" שתתה במכתב למערכת בתחילת 1950, מדוע חברת הכנסת כהן-כגן מסיעת הנשים לא השתתפה בדיון במ-ליאה בנושא מעמד ירושלים. "האמנם לנו הנ-שים אין מה לומר בשאלת ירושלים?" תתה.

התשובה הישירה של חברת הכנסת מעידה יותר מכל כי אפילו היא "הפנימה את גבולות המגדר", כדברי גבע. "כל התעסקותי במשך הש-נים הרבות של עבודתי הציבורית לא היתה בש-טח צבאי ולא בשטח מדיניות החוץ ומתוך כך הייתי משוכנעת שלא אוכל בשאלות אלו להוסיף ולא כלום", כתבה.

עמדה נועזת ונדירה לתקופתה הציגה גם העיתונאית שולמית לבארי במדורה "לאשה ול-בית" ב"הארץ". ב-1961 היא הקדישה את אחד ממדוריה לנושא רגיש: זכותה של האישה על גופה. "היא הסבירה באופן ישיר וברור מדוע זוהי חובתה של מדינת ישראל לאפשר לכל אישה באשר היא להפסיק הריון אם רצונה בזה, ומדוע הטענה הפופולרית שקשרה בין הגברת